

## Katarakda

**Shozodova Setora Mirzohidovna** – 2-bosqich talabasi  
**Nurova Zamira Annakulovna** – ilmiy rahbar, dotsent  
**Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti termiz filiali**

**Annotatsiya:** Katarakta (lotincha: cataracta) - ko'z gavharining xiralashishi natijasida ko'rish qobiliyatining pasayishi bilan xarakterlanadigan kasallik. Gavhar normal holatda tiniq bo'lishi kerak, shunda yorug'lik bimalol o'tib, to'r pardaga fokuslana oladi. Katarakta rivojlanganda gavhar xiralashadi, natijada ko'rish qobiliyati pasayadi, xuddi oynadan loyqa oynadan qaragandek bo'ladi. Sabablari: Kataraktaning asosiy sababi yoshga bog'liq o'zgarishlar hisoblanadi, lekin boshqa omillar ham rol o'ynashi mumkin: Qandli diabet, ko'z jarohatlari, uzoq muddat davomida kortikosteroidlar kabi dorilarni qabul qilish, uzoq muddat davomida ultrabinafsha nurlanish ta'sirida bo'lish, irsiy moyillik.

**Kalit so'zlar:** Katarakta (Cataract), ko'z kasalliklari (Eye diseases), gavhar (Lens), ko'rish (Vision), xiralashish (Opacity), ko'rishning pasayishi (Vision loss), ko'z jarrohligi (Eye surgery), oftalmologiya (Ophthalmology).

**Kirish:** "Ko'z – insoniyatga berilgan bebaho ne'mat. U orqali biz dunyoni barcha go'zalliklari bilan ko'ra olamiz. Ammo afsuski, ko'z ham turli kasalliklarga duchor bo'lishi mumkin. Ulardan biri - katarakta. Katarakta – bu ko'z gavharining xiralashishi bo'lib, ko'rish qobiliyatining pasayishiga olib keladi. Xuddi loyqa oynadan dunyoga qaragandek bo'ladi. Katarakta yillar davomida sekin-asta rivojlanishi mumkin, shuning uchun ko'pchilik dastlabki bosqichlarda bu o'zgarishlarni sezmaydi. Biroq, vaqt o'tishi bilan bu kasallik kundalik hayotga jiddiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

**Tadqiqot material:** Kataraktaning ta'rifi: ko'z gavharining xiralashishi, kataraktaning turlari: yoshga bog'liq katarakta (eng ko'p tarqalgani), kongenital katarakta (tug'ma), ikkilamchi katarakta (boshqa kasalliklar yoki dorilar natijasida) travmatik katarakta (jarohat natijasida), radiatsion katarakta (radiatsiya ta'sirida). Gavhar tuzilishi va funksiyasi, kataraktaning shakllanish mexanizmlari: oqsil agregatsiyasi, oksidlanish stressi, metabolik buzilishlar, ion muvozanatining buzilishi, Genetik omillar: Ba'zi genlarning katarakta rivojlanishdagi roli.

**Tadqiqot maqsadi:** Kataraktaning sabablari, rivojlanish mexanizmlari, diagnostikasi, davolash usullari va oldini olish yo'llarini chuqurroq o'rganish orqali ko'rish qobiliyatini yaxshilash va bemorlarning hayot sifatini oshirish.

Etiologiya va Patogenez:

- Kataraktaning shakllanishida ishtirok etadigan genetik va atrof-muhit omillarini aniqlash.
- Oksidlanish stressi, yallig'lanish va metabolik buzilishlarning rolini o'rganish.
- Gavhar oqsillarining agregatsiyasi mexanizmlarini o'rganish.
- TGF-beta, Wnt signalizatsiya yo'llari kabi katarakta rivojlanishiga ta'sir etuvchi molekulyar mexanizmlarni aniqlash. Katarakta jarrohligining natijalarini yaxshilash uchun yangi jarrohlik texnikalari va asboblarni ishlab chiqish.
- IOL (intraokulyar linza) dizaynini takomillashtirish, ko'rish sifatini yaxshilash va asoratlarni xavfini kamaytirish.
- Ikkilamchi kataraktaning oldini olish uchun yangi strategiyalarni ishlab chiqish.
- Kataraktani dori-darmon bilan davolash imkoniyatlarini o'rganish (masalan, antioksidantlar, chaperonlar, alkilasyon inhibitorlari).

**Xulosa:** Kelajakdagi tadqiqotlar kataraktaning rivojlanish mexanizmlarini chuqurroq o'rganish, diagnostika usullarini takomillashtirish va dori-darmonlar yordamida davolash imkoniyatlarini yaratishga qaratilishi kerak. Profilaktika choralari, masalan, quyoshdan himoya qilish, chekishni tashlash va sog'lom hayot tarzini qo'llab-quvvatlash ham kasallikning rivojlanish xavfini kamaytirishga yordam beradi. Katarakta tug'ma va hayotda orttirilgan bo'ladi. Ona qornida rivojlanayotgan homilaga turli tashqi (zaharlanish, gipova avitaminoz, nurlanish) va ichki (ona va bolaning rezus kelishmovchiligi) muhitlarning salbiy ta'siri, homiladorlik vaqtida onaning turli kasalliklar, ayniqsa, yuqumli kasalliklar bilan og'rishi, shuningdek, nasldannasga o'tuvchi irsiy kasalliklar tug'ma katarakta sabab bo'ladi. Bunda gavharning xiralashishi juda sekin rivojlanishi mumkin, ayrim bemorlarda umr bo'yi o'zgarmaydi. Xulosa qilib aytganda, katarakta - bu davolanishi mumkin bo'lgan kasallik bo'lib, erta tashxis va samarali davolash ko'rish qobiliyatini tiklash va bemorlarning hayot sifatini yaxshilash uchun juda muhimdir.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. GBD 2015 Disease and Injury Incidence and Prevalence, Collaborators. (8-oktabr 2016-yil). "Global, regional, and national incidence, prevalence, and years lived with disability for 310 diseases and injuries, 1990–2015: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2015.". Lancet 388 (10053): 1545–1602. doi:10.1016/S0140-6736(16)31678-6. PMID 27733282. PMC 5055577
2. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
3. American Academy of Ophthalmology (www.aao.org): Katarakta va boshqa ko'z kasalliklari haqida keng ma'lumotlar.
4. National Eye Institute (www.nei.nih.gov): AQSh Milliy Ko'z Instituti sayti, ko'z kasalliklari bo'yicha tadqiqotlar va ma'lumotlar.
5. World Health Organization (www.who.int): Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti sayti, global sog'liq masalalari, shu jumladan katarakta haqida ma'lumotlar.